

Київський університет імені Бориса Грінченка

ISSN 2311-2409 (Print)
ISSN 2412-2009 (Online)
DOI:10.28925/2311-2409.2021.36

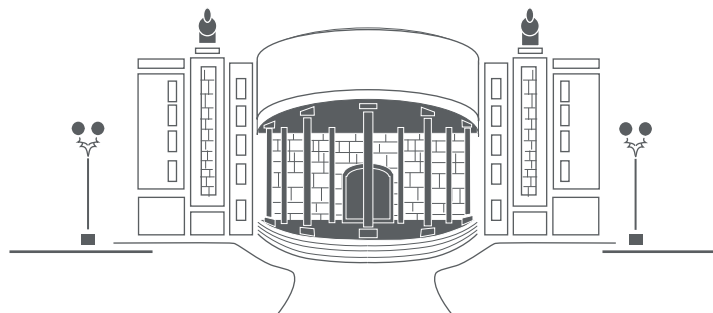
Педагогічна ОСВІТА:

теорія і практика

Pedagogical Education:
Theory and Practice

Психологія
Педагогіка

Psychology
Pedagogy

Збірник
наукових праць

№ 36 (2) • 2021

ЮВІЛЕЙНИЙ ВИПУСК ДО 20-РІЧЧЯ ЖУРНАЛУ

Рік заснування — 2001
Виходить двічі на рік

The year of foundation — 2001
Frequency: semi-annual

Київ • 2021

ЗАСНОВНИК

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

Педагогічна освіта: теорія і практика Психологія. Педагогіка

Науковий журнал

№ 36 (2) 2021

Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації
КВ № 19961-9761 ПР,
видане Державною реєстраційною службою України
28.05.2016 р. (перереєстрація)

Липень — грудень

Рік заснування — 2001
Виходить двічі на рік

Наукове фахове видання «**Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка**» включено до переліку наукових фахових видань України (категорія «Б»), у яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора наук і доктора філософії (PhD) зі спеціальностей: 011 — «Освітні, педагогічні науки»; 012 — «Дошкільна освіта»; 013 — «Початкова освіта»; 015 — «Професійна освіта (за спеціалізаціями)» (затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 02.07.2020 р. № 886); 053 — «Психологічні науки» (затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 26.11.2020 р. № 1471)

Журнал індексується
в міжнародних бібліографічних базах
Google Scholar, ResearchBible, Index Copernicus

Журнал підтримує політику відкритого доступу

Рекомендовано до друку Вченою радою
Київського університету імені Бориса Грінченка
(*протокол № 9 від 28.10.2021 р.*)

У журналі публікуються розвідки, присвячені актуальним проблемам педагогіки і психології; результати фахових, теоретичних й експериментальних досліджень психологічної і педагогічної галузей освітянського напрямку наукового знання та методичного забезпечення педагогічного процесу за результатами наукових пошуків.

URL: <https://pedosvita.kubg.edu.ua/index.php/journal/aboutJournal>

ISSN 2311-2409 (Print)
ISSN 2412-2009 (Online)
DOI:10.28925/2311-2409.2021.36

Головна редакторка:

Паламар Світлана Павлівна,
кандидатка педагогічних наук,
старша наукова співробітниця (Україна).

Заступниця головної редакторки:

Хоружа Людмила Леонідівна,
докторка педагогічних наук, професорка (Україна).

Відповідальна секретарка:

Козир Маргарита Валентинівна,
кандидатка педагогічних наук (Україна).

Технічна секретарка:

Билан Ольга Миколаївна (Україна).

Редакційна колегія:

Ляпунова Валентина Анатоліївна,
докторка педагогічних наук (Україна);
Зданевич Лариса Володимирівна,
докторка педагогічних наук (Україна);
Нежива Людмила Львівна,
докторка педагогічних наук (Україна);
Котенко Ольга Володимирівна,
кандидатка педагогічних наук (Україна);
Кизенко Василь Іванович,
кандидат педагогічних наук (Україна)
Варченко-Троценко Лілія Олександрівна,
кандидатка педагогічних наук (Україна);
Вембер Вікторія Павлівна,
кандидатка педагогічних наук (Україна);
Савенкова Ірина Іванівна,
докторка психологічних наук (Україна);
Скрипник Тетяна Вікторівна,
докторка психологічних наук (Україна);
Сергеєнкова Оксана Павлівна,
докторка психологічних наук (Україна);
Лозова Ольга Миколіївна,
докторка психологічних наук (Україна).

Іноземні члени редакційної колегії:

Смирнова-Трибульська Євгенія
(*Smirnova-Trybulska Eugenia*),
докторка габлітована (Республіка Польща);
Малах Йозеф (*Malach Josef*),
доктор педагогічних наук (Чеська Республіка).

FOUNDER

BORYS GRINCHENKO
KYIV UNIVERSITY

Pedagogical Education: Theory and Practice Psychology. Pedagogy

Scientific Journal

№ 36 (2) 2021

July — Desember

Certificate of State Registration of Printed Mass Media
KV № 19961-9761 PR,
issued by the State Registration Service of Ukraine
28.05.2016
(re-registration)

The year of foundation: 2001
Frequency: semi-annual

Scientific professional publication “**Pedagogical Education: Theory and Practice. Psychology. Pedagogy**” is included in the List of Scientific Professional Publications of Ukraine (Category “B”), in which the results of dissertations for the degree of Doctor of Science and Doctor of Philosophy (PhD) can be published in the following specialties: 011 — “Educational, Pedagogical Sciences”; Preschool Education”; 013 — “Primary Education”; 015 — “Professional Education (by specializations)” (approved by the Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine № 886 dated 02.07.2020); 053 — “Psychological Sciences” (approved by the Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine № 1471 dated 26.11.2020)

The journal is indexed
in international bibliographic databases Google Scholar,
Research Bible, Index Copernicus

The journal supports open access policy

Recommended for publication by the Academic Council
of Borys Grinchenko Kyiv University
(*Rec. No 9 dated 28.10.2021*)

The journal publishes findings on current issues of pedagogy and psychology; results of professional, theoretical and experimental research on psychological and pedagogical branches of educational direction of scientific knowledge and methodical maintenance of pedagogical process, according to the results of scientific researches.

URL: <https://pedosvita.kubg.edu.ua/index.php/journal/aboutJournal>

ISSN 2311-2409 (Print)
ISSN 2412-2009 (Online)
DOI:10.28925/2311-2409.2021.36

Chief Editor:

Palamar Svitlana,
PhD in Pedagogical Sciences, Senior Research Fellow
(Ukraine).

Deputy Chief Editor:

Khoruzha Lyudmyla,
Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Ukraine).

Executive Secretary:

Kozyr Margaryta,
PhD in Pedagogical Sciences (Ukraine).

Technical Secretary:

Bylan Olga (Ukraine).

Editorial Board:

Lyapunova Valentina,
Doctor of Pedagogical Sciences (Ukraine);
Zdanevych Larysa,
Doctor of Pedagogical Sciences (Ukraine);
Nezhyva Lyudmyla,
Doctor of Pedagogical Sciences (Ukraine);
Kotenko Olga,
PhD in Pedagogical Sciences (Ukraine);
Kyzenko Vasyl,
PhD in Pedagogical Sciences (Ukraine);
Varchenko-Trotsenko Lilia,
PhD in Pedagogical Sciences (Ukraine);
Wember Victoria,
PhD in Pedagogical Sciences (Ukraine);
Savenkova Iryna,
Doctor of Psychological Sciences (Ukraine);
Skrypnyk Tetyana,
Doctor of Psychological Sciences (Ukraine);
Sergeenkova Oksana,
Doctor of Psychological Sciences (Ukraine);
Lozova Olga,
Doctor of Psychological Sciences (Ukraine).

Foreign members of Editorial Board:

Smyrnova-Trybulska Eugenia,
Doctor Habilitat (Republic of Poland);
Malach Josef,
Doctor of Pedagogical Sciences (Czech Republic).

ЗМІСТ

Пам'яті Савченко О.Я. присвячується..... 6

РОЗДІЛ I ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Леонт'єва І.
Реформування освіти в Україні: еволюція наукових поглядів (2001-2021рр.) 12

Дубасенюк О., Вознюк О., Копетчук В.
Типи спрямованості особистості і науково-педагогічної діяльності викладача вищої школи. 18

Мельниченко О.
Освітлогічні аспекти розвитку інтелектуального потенціалу нації: якість вищої освіти в Україні..... 25

РОЗДІЛ II ЄВРОПЕЙСЬКІ НАУКОВІ СТУДІЇ

Kozak L., Nurbekova S.
Play as a means of developing the creative potential of children in preschool education institutions..... 31

Shatiuk T.
Innovations in the training of educational psychologists in the Republic of Belarus 38

РОЗДІЛ III ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ НАУКИ

Паламар С., Нежива Л.
Хмари слів як дидактичний засіб у літературній освіті молодших школярів. 45

Львіч Л., Науменко М.
Впровадження універсального дизайну в заклади загальної середньої освіти: аудит доступності..... 53

Бровко К.
Формування іншомовної мовленнєвої діяльності дітей 6-7 років
засобом web-сервісу learningapps.org. 59

Волинець К.
Підготовка майбутнього педагога нової генерації
в контексті ініціатив давоського форуму з питань освіти..... 65

Волинець Ю.
Мотивація професійного розвитку дошкільних педагогів
як умова підвищення якості дошкільної освіти в умовах євроінтеграції. 71

Коваленко О.
Діагностування педагогів як основна засада методичного супроводу організації освітнього процесу
в закладі дошкільної освіти..... 77

РОЗДІЛ IV ПСИХОЛОГІЯ І СОЦІОЛОГІЯ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ НАУКИ

Саврасова-В'юн Т.
Готовність до лідерства як чинник стресостійкості студентів..... 84

Сватенкова Т.
Мотиваційний потенціал підлітка у період дистанційного навчання..... 91

Соловійова Л.
Регулятивний компонент діяльності у складі критеріїв комплексної оцінки
готовності дитини до шкільного життя..... 99

Цюман Т., Нагула О.
Психолого-педагогічний супровід формування навичок безпечної поведінки дитини
(на прикладі онлайн-курсу «Я вмію себе захистити»)..... 105

CONTENTS

<i>In memory of Savchenko O.Ya. dedicated to...</i>	6
CHAPTER I THEORETICAL FUNDAMENTALS OF MODERN PEDAGOGY DEVELOPMENT	
<i>Leontieva I.</i> Reforming education in Ukraine: the evolution of scientific views (2001-2021)	12
<i>Dubaseniuk O., Vozniuk O., Kopetchuk V.</i> Types of a higher school teacher's personality orientation and scientific and pedagogical activity	18
<i>Melnychenko O.</i> Educological aspects of the nation's intellectual potential development: the quality of the higher education in Ukraine	25
CHAPTER II EUROPEAN SCIENTIFIC STUDIES	
<i>Kozak L., Nurbekova S.</i> Play as a means of developing the creative potential of children in preschool education institutions	31
<i>Shatiuk T.</i> Innovations in the training of educational psychologists in the Republic of Belarus	38
CHAPTER III APPLIED ASPECTS OF PROFESSIONAL AND PEDAGOGICAL SCIENCE	
<i>Ilich L., Naumenko M.</i> Introduction of universal design in general secondary education institutions: accessibility audit	45
<i>Palamar S., Nezhiva L.</i> Words clouds of as a didactic tool in the literary education of primary school children	53
<i>Brovko K.</i> Formation of foreign language speech activities of 6-7 year-old children using the web-service learningapps.org	59
<i>Volynets K.</i> Training of the future new generation teacher in the context of the Davos Education Forum initiatives	65
<i>Volynets Yu.</i> Motivation of preschool teachers' professional development as a condition for improving the preschool education quality in the conditions of European integration	71
<i>Kovalenko, O.</i> Teacher diagnosing as a basic principle of methodical support organization of the educational process in a preschool educational institution	77
CHAPTER IV PSYCHOLOGY AND SOCIOLOGY IN THE CONTEXT OF MODERN SCIENCE	
<i>Savrasova-Viun T.</i> Readiness for leadership as a factor of students' stress resistance	84
<i>Svatenkova T.</i> Motivative potential of a teenager during distance learning	91
<i>Soloviova L.</i> Regulatory component of activity within the criteria of a comprehensive assessment of a child's readiness for school life	99
<i>Tsiuman T., Nahula O.</i> Psychological and pedagogical support of child's safe behavior skills formation (on the example of the online course «I know how to protect myself»)	105

Ільїч Л. М.,

завідувачка кафедри управління
Факультету інформаційних технологій та управління
Київського університету імені Бориса Грінченка,
доктор економічних наук, доцент
l.ilich@kubg.edu.ua

ORCID iD 0000-0002-8594-1824

Науменко М. С.,

студентка другого курсу другого (магістерського) освітнього рівня
спеціальності 073 «Менеджмент»,
ОП «Управління закладом освіти (за рівнями)»
Факультету інформаційних технологій та управління,
викладач кафедри дошкільної освіти Педагогічного інституту
Київського університету імені Бориса Грінченка
m.naumenko@kubg.edu.ua

ORCID iD 0000-0001-8927-4427

ВПРОВАДЖЕННЯ УНІВЕРСАЛЬНОГО ДИЗАЙНУ В ЗАКЛАДИ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ: АУДИТ ДОСТУПНОСТІ

У статті висвітлено проблему впровадження універсального дизайну в заклади загальної середньої освіти України; визначено нормативно-правові основи впровадження універсального дизайну, а саме: Декларація про права людини, Конвенція ООН про права дитини; Конвенція про боротьбу з дискримінацією, Всесвітня декларація «Освіта для всіх», Саламанська декларація; здійснено аналіз Національної доктрини розвитку освіти, де вказано, що створення умов для розвитку особистості і творчої самореалізації кожного громадянина України свідчить про те, що сучасна система освіти України базується на ідеях гуманістичної освітньої парадигми, сутність якої відповідає запитам здобувачів освіти, з притаманними їм сучасними цінностями та взаємодії учасників освітнього процесу, побудованій на особистісно-орієнтованому та компетентнісному підходах; описано підходи до визначення поняття «універсальний дизайн» (Закон України про освіту визначає універсальний дизайн у сфері освіти як дизайн предметів, навколишнього середовища, освітніх програм та послуг, що забезпечує їх максимальну придатність для використання усіма особами без необхідної адаптації чи спеціального дизайну). Зазначено, що освіта України зазнає активної трансформації шляхом впровадження реформи Нової української школи, концепція якої враховує принципи універсального дизайну такі як: рівноправне використання, гнучкість у використанні, просте та інтуїтивне використання, сприйняття інформації незалежно від сенсорних можливостей користувачів, терпимість до помилок, низький рівень фізичних зусиль, наявність необхідного розміру та простору; виокремлено індивідуальні особливості учнів у трьох напрямках діяльності, де найбільш виражені відмінні риси особистості, оскільки для ефективного впровадження універсального дизайну вчитель має застосовувати індивідуальний підхід до кожного учня.

Ключові слова: безбар'єрний простір; заклади загальної середньої освіти; освіта; освітній простір; універсальний дизайн.

© Ільїч Л., Науменко М., 2021

© Київський університет імені Бориса Грінченка, 2021

Вступ. В умовах швидкозмінного суспільства система освіти України реформується, враховуючи в першу чергу потреби здобувачів освіти. Європейський освітній простір ставить перед країною ряд вимог, які мають своє відо-

браження в освіті. Питання створення освітнього середовища, яке задовольнить потреби всіх учасників освітнього процесу без додаткових змін є актуальним. Освіта сьогодення має бути безбар'єрною та доступною кожному. Світова

спільнота активно впроваджує принципи універсального дизайну в освітні заклади не тільки як одну з головних умов забезпечення якісної освіти для кожного, але й є економічно вигідною, оскільки попереджує нераціональні витрати у майбутньому.

Трансформація системи освіти України в питанні створення безбар'єрного освітнього простору базується на Декларації про права людини (ООН, 1989), Конвенції про права дитини (ООН, 1989); Конвенції про боротьбу з дискримінацією (ЮНЕСКО, 1960), Всесвітній декларації «Освіта для всіх» (1990), Саламанській декларації (1994) та ін. Універсальний дизайн сьогодні має бути визначений як стратегія розвитку освіти, що не обмежена лише фізичними характеристиками середовища.

Мета статті полягає в теоретичному аналізі нормативно-правових, педагогічних та наукових джерел з проблеми дослідження та визначенні доступності впровадження універсального дизайну в заклади загальної середньої освіти України.

Аналіз праць з проблеми дослідження. Аналіз праць науковців виявив, що проблема впровадження універсального дизайну в ЗЗСО є актуальною та розкривається в різних аспектах досліджень, зокрема: О. Безпалько, А. Капська, Н. Мирошніченко; Д. Голдберг, Р. Мейо вивчали питання адаптації та інтеграції людей з обмеженими можливостями в соціальне середовище; І. Абросімова, О. Кизимчук досліджували проблему використання інклюзивного дизайну; Р. Мейс, Б. Коннелл, М. Джонс, Дж. Мюллер, А. Маллік, Е. Острофф, Дж. Сенфорд, Е. Стейнфельд, М. Сторі, Г. Вандерхейден обґрунтували головні принципи універсального дизайну; Н. Бирко, О. Тельна, Л. Прокопів вивчають питання впровадження універсального дизайну в освітній процес школи.

Виклад основного матеріалу. Національна доктрина розвитку освіти в Україні (2002) підкреслює, що освіта повинна стати стратегічним ресурсом поліпшення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення авторитету і конкурентоспроможності держави на міжнародній арені (Паламар С.П., Науменко М.С., 2020, с. 106). Аналіз Національної доктрини розвитку освіти, де вказано, що створення умов для розвитку особистості і творчої самореалізації кожного громадянина України (Національна доктрина розвитку освіти, 2002) свідчить про те, що сучасна система освіти України базується на ідеях гуманістичної освітньої парадигми, сутність якої відповідає запитам здобувачів освіти, з притаманними їм сучасними цінностями та взаємодії учасників освітнього процесу, побудованій на особистісно-орієнтованому та компетентнісному підходах.

С. Паламар зазначає, що з позицій компетентнісного підходу рівень освіченості визначається

здатністю розв'язувати проблеми різних рівнів складності на основі наявних знань та виступає як принцип реорганізації змісту і процесу для досягнення зазначених цілей і оцінюється також як освітній результат — якість сучасної освіти. Основним освітнім результатом має стати не система знань, умінь і навичок, а набір ключових компетентностей в інтелектуальній, комунікативній, інформаційній, соціальній та інших сферах (Паламар С.П., 2018, С. 271).

Сучасна школа має задовольняти освітні потреби усіх без виключення здобувачів освіти і ставити за мету створити не просто інклюзивне середовище для дітей з особливими освітніми потребами, й адаптувати освітнє середовище як універсальний дизайн. Оскільки, універсальний дизайн — це дизайн, який можуть використовувати всі люди максимально можливою мірою без необхідності адаптації або спеціального дизайну (Рой Мейс, 1985 рік).

Існують різні підходи до визначення поняття «універсальний дизайн». Більшою мірою різниця визначення виявляється у сфері застосування. Зокрема, О. Сидорченко та С. Палій розглядають універсальний дизайн крізь призму вирішення проблем доступності в соціальному просторі та порівнюють його з визначенням «дизайн для всіх» — концепція, що передбачає проектування продукції та середовища таким чином, щоб ними могли користуватися найбільш широке коло людей (Сидорченко О. І., Палій С. М., 2015, с. 150).

На думку деяких науковців, які проводять паралелі між поняттями «універсальний дизайн» та «інклюзивний дизайн» (проектування загальноприйнятих продуктів або послуг таким чином, щоб вони були доступні та їх могли використовувати як можна більше людей без необхідності у спеціальній адаптації або в розробці особливого дизайну) зазначають, що у США концепцію інклюзивного дизайну називають «універсальним дизайном», а поняття «дизайн для всіх» є фактором, що об'єднує два попередні поняття (Абросімова І., Кизимчук О., 2019).

Закон України про освіту визначає універсальний дизайн у сфері освіти як дизайн предметів, навколишнього середовища, освітніх програм та послуг, що забезпечує їх максимальну придатність для використання усіма особами без необхідної адаптації чи спеціального дизайну (Закон України Про освіту, 2017).

Концепція універсального дизайну набуває широкого поширення в найбільш розвинених країнах світу та висвітлюється в нормативних документах, як: Ради Європи (2004), Європейського Союзу (2007), Організації Об'єднаних Націй (2010).

В Україні питання впровадження універсального дизайну в ЗЗСО залишається гострим, оскільки немає єдиних загальних вимог до закла-

дів освіти та вирішується локально на рівні закладу. Проте освіта України зазнає активної трансформації шляхом впровадження реформи Нової української школи, концепція якої враховує принципи універсального дизайну:

- Рівноправне використання.
- Гнучкість у використанні.
- Просте та інтуїтивне використання.
- Сприйняття інформації незалежно від сенсорних можливостей користувачів.
- Терпимість до помилок.
- Низький рівень фізичних зусиль.
- Наявність необхідного розміру та простору (Байда Л., 2020).

Керівник школи має дбати про рівні права та доступність навчання для кожного учня, а це означає — запобігати дискримінації, забезпечити рівноправність та поважне ставлення до кожного учасника освітнього процесу при цьому створити освітнє середовище, яке враховуватиме вищезгадані принципи.

Насамперед потрібно бути уважним до всіх учнів, незалежно від їх фізичних можливостей чи інтелектуальних здібностей; враховувати індивідуальність кожного; дбати про доступність в архітектурному просторі; освітнє середовище має сприяти розвитку пізнавальної активності та формуванню мотивації до навчання; сприяти доступності в інформаційному просторі, а саме — різноманіттю підручників, посібників, дидактичного матеріалу та інших засобів навчання; використовувати різні інструменти оцінювання знань (Універсальний дизайн в освіті, 2015).

Для ефективного впровадження універсального дизайну вчитель має застосовувати індивідуальний підхід до кожного учня. Виокремлюємо індивідуальні особливості учнів у трьох напрямках діяльності, де найбільш виражені відмінні риси особистості, а саме:

- пізнавальна діяльність (різниця в меті отримання знань та пізнавальній активності учнів);
- орієнтування в інформаційному просторі (різноманітність у розвитку психічних процесів (уяви, уваги, пам'яті) різниця в сприйнятті інформації, швидкості запам'ятовування, концентрації уваги);
- практична діяльність (здатність до застосування теоретичних знань практичній діяльності).

Дослідник Ю. Носенко акцентує на необхідності забезпечення різноманітності навчального матеріалу, його мобільності та універсальності, варіативності для якісної роботи на уроці, що відкриває можливість для кожного учня бути рівноправним суб'єктом навчання та в повній мірі реалізувати власний потенціал (Носенко Ю., 2018)

Однією з ключових проблем є вміння вчителя оперативно адаптувати програму навчання, врахо-

вуючи освітні потреби кожної дитини відповідно до концепції універсального дизайну. Він має мати достатньо свободи в межах своїх повноважень, щоб вирішувати цю проблему. Це підвищує вимоги до професіоналізму вчителя, який знаходиться поруч з учнем. Проте, в сучасному освітньому просторі вчитель обмежений нормативно-правовою базою, методичними рекомендаціями, протоколами дій, планами, звітами тощо. Цей феномен показує протиріччя в законодавстві, які не дозволяють повною мірою впроваджувати універсальний дизайн в закладах загальної середньої освіти.

Універсальний дизайн в освіті передбачає доступність не лише здобувачам, а й батькам, вчителям та іншим учасникам освітнього процесу.

Байда Л. наголошує, що доступність важлива усім і має стати способом інвестування в суспільство для всіх його членів, а дотримання норм і стандартів доступності є обов'язковим у всіх сферах людської діяльності, в першу чергу в сфері освіти (Байда Л., 2020).

Враховуючи вищезазначене авторка (Байда Л., 2020) надає рекомендації для вирішення питань доступності в школах — провести аудит доступності та скласти план із поетапного усунення бар'єрів; обговорити його з усіма учасниками освітнього процесу. Пропоновані етапи аудиту:

- Поліпшення фізичного середовища (плаский вхід, пандуси, кольорове маркування сходів, стін, освітлення, усунення порогів, акустика в класі та ін.).
- Вдосконалення надання інформації (збільшений шрифт, мова легкого читання, мова жестів, шрифт Брайля, використання піктограм, сайт школи тощо).
- Шкільна програма (зміна методів навчання та виховання, організація класу, розклад уроків, підтримка учнів з особливими освітніми потребами тощо).
- Допоміжні технології (комп'ютер із сенсорним екраном, проста у використанні клавіатура, інтерактивні дошки, програмне забезпечення для текстового мовлення, програмне забезпечення для перекладу шрифтом Брайля, програмне забезпечення, яке з'єднує слова та символи тощо).
- Обладнання (меблі для класу, для зон відпочинку, для їдальні; для занять фізкультурою, трудового виховання тощо).
- Транспорт (облаштування місць для паркування шкільного автобусу, автомобіля для підвозу учнів / учителів з інвалідністю, велопарковка, правила користування шкільним автобусом тощо).
- Підтримка вчителів та адміністрації (підвищення кваліфікації, просвітницька робота з батьками тощо).
- Інше (спеціальні послуги, харчування тощо).

Висновки. Питання впровадження універсального дизайну в заклади загальної середньої освіти на сьогодні звучить досить гостро. Існує безліч чинників, які уповільнюють цей процес. Сюди відносимо і недостатність фінансування шкіл, і протиріччя в законодавчій базі, і підвищення вимог до кваліфікації педагогічних працівників, і неготовність керівників ЗЗСО до активного впровадження, оскільки цей процес вимагає значних зусиль, затрат

часу та зміну всієї філософії та освітньої політики школи, бо вимагає реорганізації одночасно у всіх сферах діяльності школи. Проте, реформа освіти і концепція Нової української школи вже враховують принципи універсального дизайну та в майбутньому наблизить кожную школу до його впровадження, а це в свою чергу забезпечить доступ до якісної освіти кожному учневі та введе українську систему освіти на світовий рівень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Абросімова І., Кизимчук О. *Інклюзивний дизайн та його використання*. URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/13331/1/Abrosimova_05-06.06.2019.pdf (Дата звернення: 18.05.2021).
2. Байда Л. (2020). *Як застосовувати в школах універсальний дизайн, стандарти доступності й розумне пристосування*. URL: <https://nus.org.ua/articles/yak-zastosovuvaty-v-shkolah-universalnyj-dyzajn-standarty-dostupnosti-j-rozumne-prystosuvannya/> (Дата звернення: 21.03.2021)
3. *Закон України Про освіту*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (Дата звернення: 17.04.2021).
4. *Національна доктрина розвитку освіти*. 2002. С. 12–24.
5. Носенко Ю. (2018) *Технології підтримки універсального дизайну в освіті*. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/711688/1/Nosenko.pdf> (Дата звернення: 22.03.2021).
6. Паламар С.П. (2018) *Компетентнісний підхід як методологічний орієнтир модернізації сучасної освіти*. Освітологічний дискурс: електронне наукове фахове видання. № 1-2 (20-21). С. 267-278. <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2018.1-2.77621>
7. Паламар С.П., Науменко М.С. (2020) *Підготовка майбутніх вихователів дітей дошкільного віку в контексті сучасних освітніх парадигм*. Освітологічний дискурс: електронне наукове фахове видання № 2 (29). с. 105-120. <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2020.2.9>
8. Сидорченко О. І., Палій С. М. (2015) *Універсальний дизайн як спосіб вирішення проблем доступності*. Научний взгляд в будуще. Т. 10. № 1.1. С. 148-152.
9. *Універсальний дизайн в освіті: посібник*. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2015. 76 с.
10. *Contextual Bases for Integrating Universal Design into the U.N. Convention on Persons with Disabilities* [Electronic resource]. 2004. Access mode: <http://www.un.org/esa/socdev/enable/rights/ahc3aa.pdf>
11. *Council of Europe Resolution 'Achieving full participation through Universal Design'* [Electronic resource]. 2007 Access mode: http://www.accessibletourism.org/resources/resap_2007_3e_achieving-full-participation-throughuniversal-design.pdf
12. *Resolution of the Council of the European Union and the Representatives of the Governments of the Member States, meeting within the Council, on a new European disability framework* [Electronic resource]. 2010. Access mode: [http://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=CELEX:42010X1120\(02\)](http://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=CELEX:42010X1120(02))

REFERENCES

1. Abrosimova I., Kizimchuk O. (2019). *Inklyuzyvnyi dyzain ta yoho vykorystannia* [Inclusive design and its use] [in Ukrainian]. https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/13331/1/Abrosimova_05-06.06.2019.pdf
2. Baida L. (2020). *Yak zastosovuvaty v shkolakh universalnyi dyzain, standarty dostupnosti y rozumne prystosuvannya* [How to apply universal design accessibility standards and smart adaptation in schools] [in Ukrainian]. <https://nus.org.ua/articles/yak-zastosovuvaty-v-shkolah-universalnyj-dyzajn-standarty-dostupnosti-j-rozumne-prystosuvannya/>
3. *Zakon Ukrainy Pro osvitu* (2017). [Law of Ukraine on Education] [in Ukrainian]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
4. *Natsionalna doktryna rozvytku osvity* [National doctrine of education development], 2002. P. 12–24. [in Ukrainian].
5. Nosenko J. (2018). *Tekhnolohii pidtrymky universalnoho dyzainu v osviti* [Technology support of universal design in education] [in Ukrainian]. <https://lib.iitta.gov.ua/711688/1/Nosenko.pdf>
6. Palamar S.P. (2018). *Kompetentnisnyi pidkhid yak metodolohichniy oriientyr modernizatsii suchasnoi osvity* [Competence approach as a methodological guideline for the modernization of modern education].

- Educational discourse: electronic scientific professional publication*. № 1-2 (20-21). P. 267-278. [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2018.1-2.77621>
7. Palamar S.P., Naumenko M.S. (2020). Pidhotovka maibutnikh vykhovateliv ditei doshkilnoho viku v konteksti suchasnykh osvितnikh paradyhm [Preparation of future educators of preschool children in the context of modern educational paradigms]. *Educational discourse: electronic scientific professional publication*. № 2 (29). p. 105-120. [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2020.2.9>
8. Sydorchenko O. I., Palii S.M. (2015) Universalnyi dyzain yak sposib vyrishennia problem dostupnosti [Universal design as method of decision of problems of availability]. *A scientific look into the future*. T. 10. № 1.1. P. 148-152. [in Ukrainian].
9. Universalnyi dyzain v osviti [Universal design in education]: manual. Kyiv: "Pleyady" Publishing House llc, 2015. 76 p. [in Ukrainian].
10. Contextual Bases for Integrating Universal Design into the U.N. Convention on Persons with Disabilities. 2004. [in English]. <http://www.un.org/esa/socdev/enable/rights/ahc3aa.pdf>
11. Council of Europe Resolution 'Achieving full participation through Universal Design'. 2007. [in English]. http://www.accessibletourism.org/resources/resap_2007_3e_achieving-full-participation-throughuniversal-design.pdf
12. Resolution of the Council of the European Union and the Representatives of the Governments of the Member States, meeting within the Council, on a new European disability framework. 2010. [in English]. [http://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=CELEX:42010X1120\(02\)](http://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=CELEX:42010X1120(02))

Л.Н. Ильич, М.С. Науменко

ВНЕДРЕНИЕ УНИВЕРСАЛЬНОГО ДИЗАЙНА В ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ УЧЕРЕЖДЕНИЯ: АУДИТ ДОСТУПНОСТИ

В статье раскрыта проблема внедрения универсального дизайна в среднеобразовательных учреждениях Украины; определены нормативно-правовые основы внедрения универсального дизайна, а именно: Декларация о правах человека, Конвенция ООН о правах ребенка; Конвенция о борьбе с дискриминацией, Всемирная декларация «Образование для всех», Саламанская декларация; проведен анализ Национальной доктрины развития образования, где указано, что создание условий для развития личности и творческой самореализации каждого гражданина Украины свидетельствует о том, что современная система образования Украины базируется на идеях гуманистической образовательной парадигмы, сущность которой отвечает запросам соискателей образования, с присущими им современными ценностями и взаимодействия участников образовательного процесса, построенного на личностно-ориентированном и компетентностном подходах; описаны подходы к определению понятия «универсальный дизайн» (Закон Украины об образовании определяет универсальный дизайн в сфере образования как дизайн предметов, окружающей среды, образовательных программ и услуг, что обеспечивает их максимальную пригодность для использования всеми лицами без необходимости адаптации или специального дизайна). Отмечено, что образование Украины активно трансформируется путем внедрения реформы Новой украинской школы, концепция которой учитывает принципы универсального дизайна такие как: равноправное использование, гибкость в использовании, простое и интуитивное использование, восприятие информации независимо от сенсорных возможностей пользователей, терпимость к ошибкам, низкий уровень физических усилий; наличие необходимого размера и пространства; выделены индивидуальные особенности учащихся по трем направлениям деятельности, где наиболее выражены отличительные черты личности, поскольку для эффективного внедрения универсального дизайна учитель должен применять индивидуальный подход к каждому ученику.

Ключевые слова: безбарьерное пространство; среднеобразовательное учреждение; образование; образовательное пространство; универсальный дизайн

L. M. Ilich, M.S. Naumenko

INTRODUCTION OF UNIVERSAL DESIGN IN GENERAL SECONDARY EDUCATION INSTITUTIONS: ACCESSIBILITY AUDIT

The article highlights the problem of universal design implementation in general secondary education institutions of Ukraine; defined the normative legal act for the implementation of universal design, namely: the Declaration of Human Rights, the UN Convention on the Rights of the Child; Convention against Discrimination, World Declaration on Education for All, Salamanca Declaration; conducted analysis of the National Doctrine

of Education Development, which states that the creation of conditions for personal development and creative self-realization of every citizen of Ukraine indicates that the modern education system of Ukraine is based on the ideas of humanistic educational paradigm, the essence of which meets the needs of students with modern values, and interaction of participants in the educational process, built on personality-oriented and competency-based approaches; described approaches to defining the concept of "universal design" (the Law of Ukraine on Education defines universal design in education as the design of subjects, environment, educational programs and services, which ensures their maximum suitability for use by all persons without the necessary adaptation or special design). It is noted that the education of Ukraine is undergoing an active transformation through the implementation of the reform of the New Ukrainian School, the concept of which takes into account the principles of universal design such as: equal use, flexibility in use, simple and intuitive use, perception of information regardless of user sensory capabilities, tolerance to errors, low level physical effort, availability of the required size and space; highlighted the individual features of students in three areas of activity where the most distinctive personality traits are most pronounced, because for the effective implementation of universal design the teacher must apply an individual approach to each student.

Keywords: *barrier-free space; general secondary education institutions; education; educational space; universal design.*

Стаття надійшла до редакції: 02.11.2021р.

Прийнято до друку: 07.11.2021р.